

Fuglevennen

Høst 2023

- Hvor lenge har vi krykkjene?
- Unge og gamle måker
- Bakkehekkende vandrefalker
- Lappmeis og lappugle i Pasvik
- Kommer tårnuglene til Norge?

Glassvegger og lovbrudd

I september sendte Harald Jansen i Kristiansand et bilde til Fuglevennen av en spurvehauk som hadde omkommet etter kollisjon med glassrute. Mange spurvehauker dør når de flyr mot vinduer i hus og hytter. Det spesielle med denne hendelsen var at «vinduets» var en lang glassvegg som er satt opp som et skille mellom sykkelsti og en rundkjøring.

Foto: Harald Jansen.

Foto: Roar Solheim.

Harald Jansen lurte på om dette er lovlig, og viste til bestemmelser i Dyrevernsloven. I lovens paragraf 15 står nemlig følgende:

Bygninger, gjerder og andre mindre innretninger skal utføres eller oppføres og holdes ved like slik at dyr ikke utsettes for fare for unødige påkjenninger og belastninger. Det skal ikke brukes piggtråd i gjerde for å regulere dyrs ferdsel. Den som er ansvarlig for bygningen, gjerdet og innretningen, skal føre nødvendig tilsyn med disse og gjennomføre nødvendige tiltak for å kunne oppdage, forebygge og avhjelpe fare for unødige påkjenninger og belastninger.

Det er mulig at de som utformet denne teksten i første omgang har tenkt på piggtrådgjerder. Teksten

gir imidlertid godt grunnlag for å hevde at frittstående glassvegger som er satt opp som stengsler også er ulovlige hindringer som påfører dyr unødige påkjenninger og belastninger. Skader, hjernerystelse og i ytterste konsekvens død må trygt kunne sies å dekkes av denne beskrivelsen. Dessverre blir glass brukt flere steder som støyskjerm langs veier. Selv om det noen steder er klistret på rovfuglsilhuetter på slike glass, er dette ikke godt nok. Her er det åpenbart en utfordring for å få veimyndigheter og utbyggere til å endre praksis. Også huseiere må kunne pålegges å fjerne lignende glassvegger der disse er satt opp som frittstående vegger.

Roar

Innhold

	Side
Glassvegger og lovbrudd ...	2
Fargeringer gir viktige funn	3
Hvor lenge?	4-5
Jeg lurer på...	6-7
Unge og gamle måker	8-15
Der vandrefalkene hekker på bakken	16-19
Fuglene overvåkes med droner	20-21
En solid føringsplass	22-23
Lappmeis i Pasvik	24-25
Naturopplevelser	28-30
Lappuglehekking i Pasvik	31
Kan tårnugla komme til å hekke i Norge?	32-35
Dette skjer i foreningen	36-39

Fuglevennen

kommer ut med to nummer i året; ett om våren og ett om høsten.

Fuglevennen er en del av medlemskapet i BirdLife Norge (tidligere NOF). Medlemskap kan tegnes via hjemmesiden www.fuglevennen.no eller www.birdlife.no eller ved å ringe 73 84 16 40.

Redaksjon:

- * Roar Solheim (ansvarlig redaktør)
Naturmuseum og botanisk hage,
Universitetet i Agder
r-solhe3@online.no
- * Trond Vidar Vedum, Hamar
- * Magne Myklebust, Birdlife Norge
- * Otto Frengen, Trondheim

Bildebearbeiding, layout og uttegning:
Roar Solheim

Forside: Svartbakfamilie.

Foto: Steiner Myhr.

Bakside: Notteskriker.

Foto: Bjørn Bysveen.

Fuglevennen 2023 årg. 20 nr. 2
ISSN 1504-0623

Samarbeidspartnere

Naturmuseum og
botanisk hage,
Universitetet i Agder

www.naturmuseum.no

Nettverk for miljølære

www.miljolare.no

Fuglevennen på nett

På nettsiden Fuglevennen.no finner du tidligere utgaver av Fuglevennbladene. Der finner du masse nyttige tips, og kanskje svar på noen av spørsmålene dine.

Fargeringer gir viktige funn

Foto: Roar Solheim.

Under sjøfuglregistrering langs Agder-kysten ble denne svartbaken oppdaget på en holme utenfor Skotteviga vest i Lillesand kommune den 22. mai. Fuglen fikk sjøfugltellerne til å reagere, da den hadde en blå koding på venstre bein. Fargen vakte mistanke om at fuglen kanskje kunne ha blitt merket i utlandet. Båten måtte manøvreres til riktig side av fuglen slik at tall og bokstaver kunne avleses. Da ble det mulig å se at koden på ringen var JE8L. På høyre bein har fuglen en vanlig metallring med adresse og nummer, men denne kan bare leses av hvis fuglen fanges inn eller blir funnet død.

Ved sjekk med Ringmerkingsentralen viste det seg at svartbaken

ble ringmerket som unge i Mandal den 5. juni 2003, av Runar Jåbekk. Ringen ble avlest i Nederland 29. mai 2005, og så i Frankrike 28. oktober året etter. Deretter hadde ingen rapportert å ha sett svartbaken før den ble oppdaget i sommer. Fuglen var følgelig hele 20 år gammel i år! Dette er likevel ingen rekord for store måker. En gråmåke ble i sommer avlest ved hjelp av en slik fargerings, og denne måka var hele 35 år gammel!

Fargeringer som kan leses av på avstand gir mange viktige rapporter om fuglenes alder og flyttinger. Prøv å få tatt et dokumentasjonsbilde hvis du ser en fugl med lignende koding på et bein. Send rapport til Ringmerkingsentralen.

Hvor lenge?

Hvor lenge får vi oppleve krykkjer i hekkekolonier slik som her i Norge? Krykkjene har gått kraftig tilbake i antall, og har havnet på rødlista som sterkt truet! Redusert mattilgang er trolig en viktig årsak. I sommer ble krykkjene rammet av enda en katastrofe, da den største gjenværende kolonien i Finnmark ble rammet av fugleinfluensa. I Vadsø kommune ble det samlet inn 11 000 døde krykkjer. Trolig er det langt flere fugler som har omkommet, og kanskje er det nå færre enn 50 000 par tilbake i Norge. Så sent som i 2015 ble bestanden i Norge beregnet til 87 000 par krykkjer. Sommerens sykdomsutbrudd er en fortsettelse av fjorårets fugleinfluensa. Da var det særlig havsuler som ble rammet, men heller ikke måkene gikk fri under fjorårets epidemi. Det er derfor all grunn til bekymring for krykkjenes framtid i norske fuglefjell.

Ulike arter med rede i samme tre

Vi har et stort furutre på hyttetunet, og i dette treet har vi i flere år hatt et måkepar som har hekket. I år bygde et duepar rede i samme tre, kun et par-tre meter unne måkene. Vi syntes dette var pussig og lurur på om dette er vanlig.

Det er nok ikke så ofte at duer og måker hekker nær hverandre. Duene kan kanskje utnytte måkenes hissigbet slik at de også blir beskyttet mot eggspisere som f. eks. kråker eller skjærer. Det kan også være en ren tilfeldighet at de her har bygd reder så nær hverandre.

Trine Lise Ness, Grimstad

Hva spiser heiloene på en isbre?

I mai i år hadde jeg gleden av å se et heilopar i lav høyde over snøen sør i Jotunheimen. Hvordan klarer de å finne mat når det er én meter snø over alt?

O.B.

Det er faktisk masse insekter å finne på breer på denne tiden av året! Insekter flyr inn over en bre, kjøles ned av kaldere luft og lander på snøen - da er de ofte "fanget" i kalde omgivelser. Insektspisende fugler kan lett plukke opp slike nedkjølte insekter.

Foto: Roar Solheim.

Hvorfor turkis farge på fugleegg?

Foto: Roar Solheim.

Fra venstre: Egg av buskskvett, rødstjert, jernspurv, svarthvit fluesnapper og stør.

Det er flere fugler som legger turkise egg, blant annet jernspurven. Denne fargen er ganske uvanlig ellers i naturen. Hvilke stoffer er det som gjør fugleeggene turkise? Og hvordan er dette hensiktsmessig for fuglene; er ikke disse eggene veldig synlige for eggrovare?

Helena Råise

Dette har vi dessverre ikke sikkert svar på. Flere av de artene som legger slike egg, hekker i hultrær/fuglekasser. Da kan det hende at det ikke er behov for å kamuflere eggene med kamuflasjefarger. Kraftig farge kan også indikere god helsetilstand. Blåfargede egg kan også være vanskeligere å etterligne for reirparasitter som f. eks. gjøk.

Jeg lurur på...

Hvis du lurur på noe om fuglekasser, fugleforing eller om fuglenes liv, så kan du ta kontakt med Fuglevennen. Vi i redaksjonen forsøker å gi svar og råd. Du kan også gå inn på *Spør en ornitolog* på våre hjemmesider www.fuglevennen.no.

Når et spørsmål og svar fra nettsidene kan være av interesse for Fuglevennens lesere, kan det bli gjengitt her i bladet.

Dverg-egg

Foto: Inger Johanne Klausen.

Mitt spørsmål faller utenom "ville fugler", men kanskje dere kan svare likevel. Vi har fire høner som legger forholdsvis små egg (4-5 cm), men i juli fant vi ett som var under 2 cm. Hønene får gå noe fritt, men egget lå inne i buret da hønene var lukket inne. Hvordan kan det ha seg at de har lagt et så lite egg?

Inger Johanne Klausen

Vet ikke hvorfor, men både høner og ville fugler kan av og til produsere slike "dverg"-egg. Det KAN skyldes at fuglen ikke har spist nok før egget ble lagt, og rett og slett går tom for energi til å produsere både eggeplomme og nok eggehvite. Skallet dannes til slutt etter at den indre delen av egget er laget, så dersom "innmaten" er begrenset i mengde, blir også skallet deretter.

Er denne fuglen en kryssning?

Denne fuglen ble observert ved Hjerkinndammen den 10. juni i år. Jeg reagerte på at det var så veldig mye gult på den. Hvilken fugl kan dette være?

*Vennlig hilsen
Grethe Ulstein*

Denne fuglen var uvanlig. Den har farger og mønstre som gjør at det er lett å tenke at det kan være en hybrid (kryssning) mellom gråsisik (rød panneslekk) og grønnsisik. På det første bildet spiser fuglen seljepollen, og fargen kan derfor skyldes gult pollen.

Fotografier: grethe Ulstein.

“Hissige” svaner og plagsomme mennesker

Hei,
Jeg ser at det anbefales å kontakte lokale forvaltningsmyndigheter/SNO når man møter på hissige svaner. Er det noen grunn til at man ikke fokuserer mer på årsaken til at svanen har blitt såpass hissig i dette forumet? Kjenner selv til saken en person har fremhevet her som om svanen ikke oppfører seg naturlig, og vet at dette individet har blitt jaget av småbåter og vannskutere i flere år. Da mener jeg man må begynne med å jobbe med holdningene til disse dyrene, og ikke skyve ansvaret over på forvaltningen som ikke automatisk bedriver slikt informasjonsarbeide. Svaner blir svært ofte beskrevet som “slemme” og “livsfarlige”, men jeg har erfart at i så godt som alle tilfellene handler det om frykten for det ukjente/kunnskapsmangel. Man kan med andre ord ikke ta slike henvendelser for god fisk, uten å ha satt seg skikkelig inn i saken.

Anonym innsender

Foto: Rør Solheim.

Knoppsvaner kan opptre truende når de forsvare eget reir, unger eller hekkeområde. Det er særlig hannfuglene som kan bruse seg opp for å skremme vekk inntrengere. Svanene hveser også kraftig, og kan nok virke skremmende for mange. Som regel holder det at man lar svanene være i fred. Dessverre blir noen svaner jaget eller forstyrret av uforstandige mennesker, noe som kan skape ekstra konflikter.

Det er normalt for knoppsvaner å forsvare reir, egg og unger, eller sitt hekkeområde. Noen hanner kan i utgangspunktet være mer hissige enn andre, og det gjør selvfølgelig ikke situasjonen noe bedre dersom fuglene

blir plaget ekstra av mennesker. Håndtering av konfliktsituasjoner er ikke noe Fuglevennen kan befatte seg med, derfor henvises det alltid til å ta kontakt med forvaltningsapparatet.

Unge og gamle måker

Over: Ikke alltid lett å finne ut hvilke måkearter en har med å gjøre når en flokk ungmåker sloss om matbitene. Under: Dvergmåke (foran) og hettemåke (bak, uskarp) er de to eneste måkene i Norge hvor de voksne har mørkt hode i sommerdrakt. Dvergmåka kjennes best på at vingenes underside er sort med en hvit kant ytterst.

Fotografier s. 8-9: Roar Solheim.

Hvorfor er unge måker så ulike de voksne måkene? Dette spørsmålet har i ulike former nå og da dukket opp på «spør en ornitolog»-siden. Det kan være mange tenkelige grunner til at unge måker ikke ser ut som voksne fugler. Slike forskjeller i utseende mellom unge og eldre individer er vanlig hos svært mange fuglearter. Ungfugldraktene fungerer ofte som et signal til eldre fugler om at «ungdommene» ikke utfordrer de eldre, etablerte fuglene med hensyn til kamp om territorier eller maker.

Her er en del bilder og beskrivelser av voksne og ungfugler av de måkeartene som du oftest kan treffe på i Norge. Unge måker er alle ulike de voksne fuglene. Noen får voksen drakt etter ett til to år, mens en del bruker helt opp mot fire år før de har helt voksent utseende. I fuglebøkene omtales dette som at fuglene er *utfarget*.

Måkene kan grovt deles i tre størrelsesgrupper. De minste artene er hettemåke og dvergmåke. Fiskemåke og krykkje er omtrent like store, og utgjør en mellomkategori. Det er tre store måker som hekker over store deler av landet; svartbak, sildemåke og gråmåke. Svartbaken er den største. Voksne fugler av svartbak og sildemåke kan lett forveksles hvis du ikke ser fuglenes føtter. Ser du dem, kan du som regel være sikker på at fuglen er en svartbak hvis beinfargen er lyst rosa til blekt kjøttfarget. Har fuglen tydelig gule bein, er den en sildemåke. Som navnet sier har gråmåka grå overside når den står på bakken. Alle disse store måkene har gule nebb med en rød flekk

ytterst på undernebbet. De voksne, store måkene har også lyst gulhvite øyne. På nært hold kan det gi dem et litt «stikkende» blikk. På avstand kan det være vanskelig noen ganger å se om en grårygget måke er en gråmåke eller en fiskemåke. Da er nebbflekken og de lyse øynene viktige karakterer for å kjenne igjen gråmåkene.

To andre, store måker besøker jevnlig Norskekysten. Polarmåke og grønlandsmåke kan plutselig dukke opp midt i en måkeflokk. De voksne fuglene kan minne om gråmåke, men mangler helt svart farge i håndsvingfjærene. Også ungfuglene kjennes på svært lyse håndsvingfjær, til forskjell fra ungfuglene av de andre, store måkene, som har mørke håndsvingfjær. Selv om polarmåka er like stor som en svartbak, mens grønlandsmåka er på størrelse med en gråmåke, er det ikke alltid lett å skille ungfuglene av disse to måkene fra hverandre.

Tre måkearter som kan ligne hverandre. Alle har grå rygg og sorte vingespisser. Gråmåka (øverst) er den største, og den er markant større enn de to andre. Fiskemåke (i midten) og krykkje (nederst) er omtrent like store. Begge har mørke øyne og gult nebb. Den viktigste forskjellen er at fiskemåka har gule føtter, mens krykkja har sorte føtter.

Fiskemåke og krykkje har tydelig spinklere nebb enn gråmåka, og de mangler den røde flekken ytterst på undernebbet. Gråmåka kjennes også på de lyst rosafargede beina - en farge du aldri finner hos voksne krykkjer eller fiskemåker.

Fotografert: Steinar Myhr.

Sildemåke (til venstre) og svartbak (til høyre) er de eneste måkene i Norge med sorte vinger og rygg hos de voksne fuglene. De er til forveksling like. Det beste kjennetegnet for å skille dem er beinfargen. Voksne sildemåker har gule føtter, svartbakene har lyst rosa føtter, ofte beskrevet som lyst kjøttfargede. Svartbaken har hvite tupper på alle håndsvingfjærene, mens det bare er den ytterste håndsvingfjæra hos sildemåka som har en stor, hvit flekk ytterst. Sildemåka er mindre enn svartbaken, på størrelse med ei gråmåke.

Fotografert: Frode Falkenberg.

Disse tre unge måkene er alle sildemåker. De er i sin første ungfugldrakt. Alle har svært mørke håndsvingfjær, men de er ulikt mørke på ryggen. Fuglen over til høyre er tydelig ikke noen ung gråmåke, men de to andre kan lett forveksles med unge gråmåker.

Foto: Eldar Wrånes.

Under: Ung sildemåke i flukt. Her ser en tydelig at alle vingefjærene er svært mørke, til forskjell fra vingene hos en ung gråmåke.

Foto: Frode Falkenberg.

Foto: Roar Solheim.

Her sitter to forskjellige måkearter i første ungfugldrakt. Fuglen til høyre er veldig lys, og har kraftig nebb. Det er en ung svartbak. Fuglen til venstre er en ung gråmåke, men den er såpass mørk at den lett kan tas for å være en ung sildemåke.

Fuglen til høyre er en ung svartbak. Den er generelt lysere enn ungfugler av både gråmåke og sildemåke. Når ungfugler av disse artene sitter ved siden av hverandre, ser du at svartbaken er tydelig større enn de to andre. Nebbet er også kraftigere (høyere), men det er ikke alltid lett å se.

Foto: Steinar Myhr.

Begge fuglene på bildene under er gråmåker i første ungfugldrakt. Disse viser litt av variasjonen i mørkhet som du kan se på unge gråmåker. Fuglen under til høyre er såpass lys at den lett kan tas for å være en ung svartbak. Fuglen under til venstre er så mørk at den vanskelig kan skilles fra en ung sildemåke.

Fotografier: Frode Falkenberg

Foto: Morten Kersbergen.

Foto: Roar Solheim.

Her styr en ung sildemåke (venstre) og en ung gråmåke (høyre). I flukt er det lett å se at gråmåke ungfuglen har vingefjær som er lyse på innfanet (dvs. den indre delen av fjærene), mens sildemåka har svært mørke vingefjær.

Under lander en ung svartbak som har vært gjennom sin andre myting (fjærskifte). Den er derfor i sin andre vinterdrakt. Fuglen har fått noen sorte fjær på ryggen som avslører at den ikke er noen gråmåke. De lyse delene av vingefjærene er også tydelig forskjellige fra fjærene hos unge sildemåker. Den ytterste håndsvingfjæra på hver vinge er skiftet ut, slik at fuglen nå har voksen fjær med hvit flekk mot tuppen. Her er det også mulig å se at nebbet er svært kraftig.

Foto: Roar Solheim.

Foto: Frode Falkenberg

Foto: Roar Solheim

Foto: Roar Solheim

Ung grønlandsmåke (over til venstre) og ung polarmåke (over til høyre) har begge helt lyse vingefjær uten mørke eller sorte partier. Dermed er de lette å skille fra de andre måkene. Derimot er det ikke lett å skille de to fra hverandre. Polarmåkene har oftest mer markant avsatt sort nebbspiss enn grønlandsmåkene, men heller ikke dette trekket kan en alltid stole fullt på. Begge måkene over er fotografert i februar, og fjærdrakten har blitt slitt og bleket siden forrige sommer.

Den unge polarmåka (under) er tydelig større enn de to voksne gråmåkene.

Voksen polarmåke (over) ligner gråmåke, men har helt hvite vingefjærtupper. Om høsten kan unge polarmåker være svært mørke (under). Utover våren blekes fjærdrakten, og fuglen blir lysere.

Foto: Steinar Myhr

Foto: Roar Solheim

Foto: Morten Kersbergen.

Foto: Roar Solheim.

Foto: Morten Kersbergen.

Foto: Roar Solheim.

Unge dvergmaaker (over) er tydelig forskjellige fra unge hettemaaker (til høyre). Dvergmaake har overveiende mørk rygg og mørkt parti på hodet. Skulderfjærene er også mørke med lyse kanter (bremmer). Den unge hettemaka har lysegrå rygg.

Kort etter at de blir flyvedyktige er unge hettemaaker svært brunlige på hele oversiden (bildet overst til høyre).

Foto: Rour Solheim

Foto: Morten Kersbergen

Selv om voksne krykkjer og fiskemåker kan ligne hverandre, er ungfuglene lette å skille fra hverandre. Unge krykkjer har et sort bånd over nakken, og markant sort felt som strekker seg over indre del av vingen til vingens framkant i ytre halvdel. Fiskemåkenes vinger er grå med skittenbrunt felt i indre del, og mer mørkebrune ytre håndsvingfjær. Både fiskemåke og krykkje ungfugler har mørkt tverrbånd ytterst på stjerten. Legg merke til forskjellen i håndsvingfjærenes utseende hos fiskemåke (til høyre) og ung hettemåke (forrige side). Hettemåkas håndsvingfjær er sorte med et hvitt midtfelt. Nebbet er også rødlig hos ungfuglen. Det er det aldri hos fiskemåke eller krykkje.

Foto: Frode Falkenberg

Hvis du er spesielt interessert i måker, og vil lære mer om de ulike artenes utseende, kan boka under anbefales. Den tar for seg alle måkene på den nordlige halvkule. Boka får du tak i hos Natur og Fritid.

Ungfugler av fiskemåke er grålige med svakt brunskjær på ryggfjærene. Fargen er likevel ikke i nærheten av den varme brunfargen som helt unge hettemåker har.

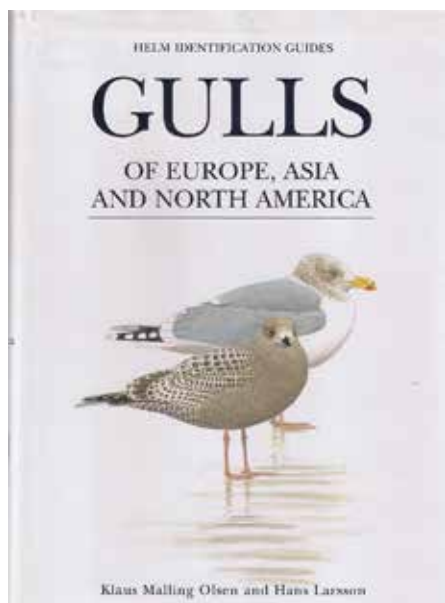

Foto: Frode Falkenberg

Der vandrefalkene hekker på bakken

Fotografert side 14-17: Roar Solheim.

Vandrefalk på en typisk reirplass i Norge. Her sitter hunnfuglen på ei hylle i en bergvegg i Agder. Det ser ut til at hun allerede har begynt å grave reirgrop. Bildet er tatt tidlig i mars måned, for ikke å forstyrre fuglene i eggleggingsperioden. Vandrefalkene starter som regel egglegging i begynnelsen av april i denne delen av Norge.

Finland har mange overraskelser å by på for fuglekikkere. En av dem er vandrefalker som hekker på bakken! I den nordlige delen av landet er landskapet svært flatt. Nordover og østover fra Torneå innerst i Bottenvika stiger landskapet langsomt. Her er det langt mellom høydetrak

som gir grunnlag for bergvegger eller klipper. Skog og store myrer dominerer landskapet, ispedd vann og små tjern. På de store myrene finner vandrefalkene nok næring til å kunne hekke, og utrolig nok velger mange par å legge reiret på bakken midt ute i myrene.

Den finske ornitologen Matti Suopajärvi holder årlig kontroll med et titalls vandrefalkpar i områdene nordøst for Torneå. Fuglevennen har besøkt ham under ringmerking av noen av disse bakkehekkende vandrefalkene. Det er en spesiell opplevelse å ta seg fram over gyngende myrpartier på leting etter falkenes reirplass. Som andre falker varsler også de voksne vandrefalkene med kraftige rop hvis farer nærmer seg reirplassen. Dermed er det mulig å se på fuglenes reaksjon om man går i retning av reiret eller bort fra det. På denne måten klarer Matti å finne falkereirene, og registrere årets hekkeresultat. Når falkene har unger, blir de ringmerket med en vanlig metallring og en farget koding. Kodingene hjelper ham til å kunne gjenkjenne fuglene på avstand.

Vandrefalkene bygger ikke noe eget reir, men sparker og graver ut ei grop i underlaget. I Norge ligger alle kjente vandrefalkreir i bergvegger. Brattheng i nærheten av våtmarker eller hettemåkekolonier er ekstra ettertraktet fordi de byr på gode jaktmuligheter for falkene. Bakkereirene på finske myrer er også bare ei grop sparket opp i underlaget. Som regel ligger disse reirene på svakt opphøyde holmer med mer markant vegetasjon enn resten av myrene. Hvis falkene lager reirgropa nær et lite tre eller en busk, gir det skygge for ungene når solvarmen er på det kraftigste. Ungene blir også ekstra godt skjult når de kan gjemme seg under kvister og bar.

Over: Matti på leting etter vandrefalkenes reir på en typisk bekkeplass på ei stor myr. Hundene Pirre og Sylvi er med.
Under: En stor vandrefalkunge sitter i reirgropa, mens en annen gjemmer seg under et lite grantre i bakgrunnen.

Matti forsøker å få bilder av de voksne falkene når de flyr over og varslar. Når falkene kommer nær nok, klarer han å få tatt gode nok bilder til å se om fuglene er ringmerket eller ikke. Koderingene hjelper til å identifisere fuglene på avstand. Når hundene hans er med er falkene gjerne mer hissige og kommer nærmere for å forsvare ungene sine enn hvis han kun er alene. Falkene klarer nok å oppfatte at hunder er rovdyr lik rødrev, og at de dermed kan være ekstra farlige. Over flere av myrområdene går det kraftlinjer. De store mastene utnytter falkene som utkikks plass. Under sitter en ringmerket hunnfugl.

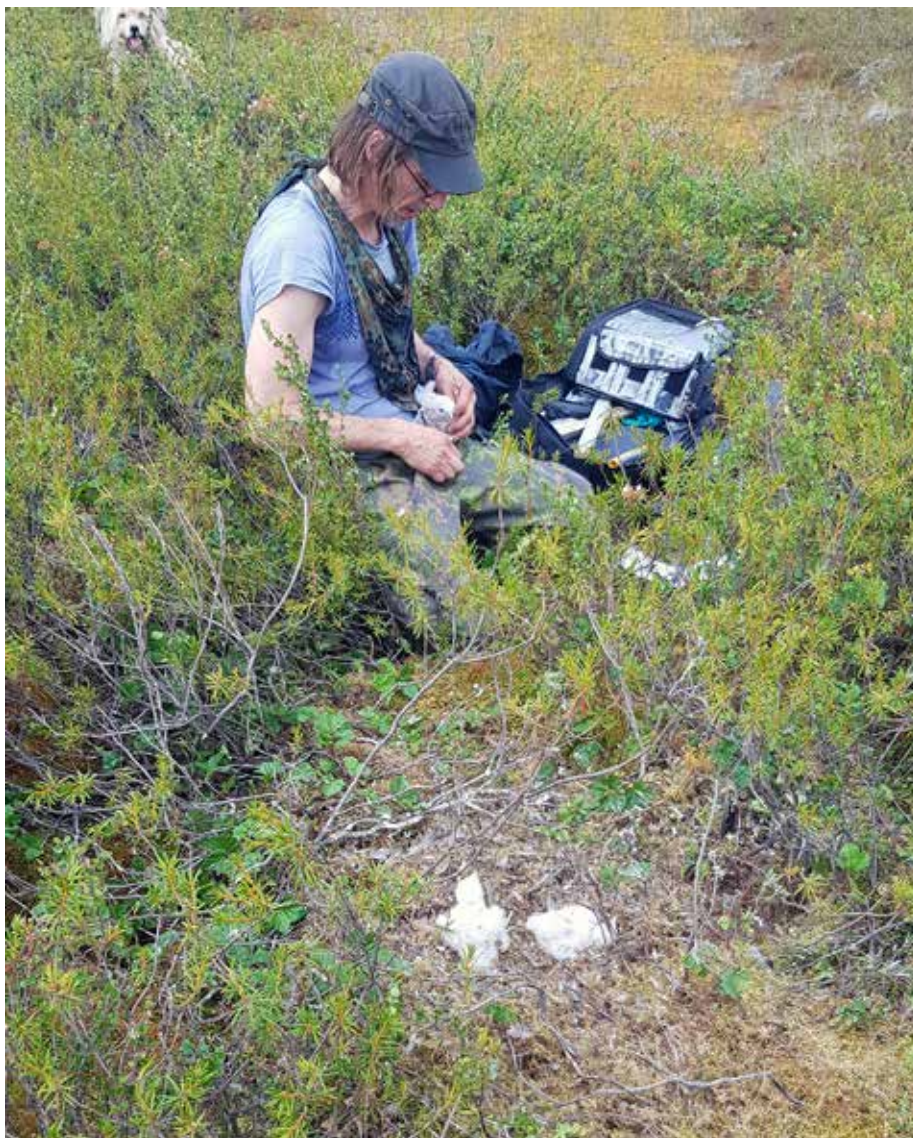
Vandrefalken er en fugl som imponerer og fascinerer de fleste, ikke minst fordi den er verdens hurtigste flyvende fugl når den stuper gjennom luften mot et mulig bytte. I tillegg er det en vakker falk med markante tegninger. Det er alltid et flott syn hvis du får oppleve vandrefalken i luften, enten den bare flyr forbi eller er på aktiv jakt etter andre fugler.

I dag har du mulighet til å møte vandrefalk nesten over hele Norge. Slik var det ikke for omkring femti år siden. Da var vandrefalken så fåtallig at et møte med denne store falken sto som en nesten uoppnåelig drøm for mange fuglekikkere. De få plassene hvor vandrefalk fremdeles hekket, ble holdt strengt hemmelig av de som fulgte opp fuglenes utvikling.

Det var miljøgiftene DDT og PCB som var hovedårsaken til at vandrefalken nesten forsvant. Disse miljøgiftene forårsaket at falkenes egg fikk så tynne skall at de gikk i stykker når falkene la seg til å ruge på dem. Ofte stoppet også fosterutviklingen opp fordi ungene døde på grunn av miljøgiftene. DDT ble brukt for å drepe forskjellige insekter, i stort omfang fra slutten av 1940-tallet. Da man etter hvert oppdaget hvilken skadelige effekt middelet hadde på fugler og pattedyr, ble det forbudt å bruke dette stoffet. I Norge ble det forbudt å bruke DDT fra 1970. Det samme skjedde i mange andre land i Europa, samt i Nord-Amerika.

Selv om DDT ble bannlyst, hadde vandrefalkene fremdeles problemer med å få fram egne unger. For å hjelpe falkene ble falkenes egg byttet ut med giftfrie falkeegg eller unger som kom fra foreldrefugler i fangenskap. Ungene ble fostret opp av ville foreldrefugler, og fikk dermed riktig opplæring av villevende falker. På 1980-tallet begynte vandrefalkene å øke i antall i Sør-Norge, og gradvis kom vandrefalkene tilbake til gamle tradisjonelle hekkeplasser.

Over: Matti ringmerker tre halvstore vandrefalkunger. Over til venstre: En litt større unge fra et annet kull har fått gul kodering på venstre bein .

Under: Falkeparet varsler på de ubudne gjestene ved ungene sine.

Når fuglenes overvåkes med droner

Over: Sine Hagestad veileder Victoria Marja Sofia Ollus mens hun sender dronen av sted mot en sjøfuglkoloni. Til venstre: Tjelden liker ikke dronene, og kan angripe dem i lufta. Da må dronen raskt tas ned. Under: Victoria Marja Sofia Ollus fanger dronen etter endt "oppdrag".

Små droner lik de du kan kjøpe til eget hobbybruk, har gitt nye muligheter innen forskning og overvåking av fuglebestander. Telling av sjøfuglkolonier har tidligere vært vanskelig. Fra sjøen ser en ikke alle reir som kan bli skjult bak steiner og vegetasjon. Går en i land for å telle reir eller fugleunger, skaper dette lett mye forstyrrelse som kan være en trussel mot fuglene. I forvirringen kan egg og unger snappes opp av de store måkene, som gjerne spiser andres avkom.

Droner med minikamera gjør det nå lettere og sikrere å registrere sjøfugler i kolonier langs kysten. Sine Hagestad og Victoria Marja Sofia Ollus foretok slike tellinger langs kysten av Sør-Norge i mai. Fuglevennen fulgte med på deres kartleggingsarbeid i regi av Norsk Institutt for Naturforskning (NINA).

Når fugletellerne har funnet en koloni som er for stor til å telles fra båt eller bakkenivå, er det på tide å pakke ut droneutstyret. Været må imidlertid tillate droneflyving, og det er begrensninger for bruk dersom det er andre mennesker i nærheten. Sikkerheten går først. Sterk vind og nedbør setter stopper for flyving. På et digitalt kart på en styringsskjerm markeres det arealet som skal undersøkes. Så er det bare å sende dronen av sted i passende høyde og hastighet. Når dronen kommer fram til området som er avmerket på kartet, gir den beskjed til dronepiloten om at den kan starte «oppdraget». Dronen flyr så automatisk i et mønster som dekker hele arealet. Under flyvingen tar den bilder som overlapper hverandre,

Dronefoto/NINA

En koloni med hekkende storskarv slik dronen fanger dem opp. Her er det forholdsvis lett å se hvilke fugler som ligger på reir, og dermed telle antall hekkende fugler.

slik at de senere kan settes sammen til et samlebilde av kolonien. Dette er det egne dataprogrammer som utfører når bildene lastes inn i en datamaskin. Det er også programvare som kan gjenkjenne de ulike fugleartene og bare telle de som tydelig ligger og ruger. Derfor er det avgjørende å foreta fotograferingen av kolonien når ikke fuglene flyr vekk. Hvis fuglene blir skremt av dronen, eller av at andre fuglearter varsler på dronen, må fotoregistreringen avbrytes. Det krever derfor erfaring og kunnskap for å vurdere hvor høyt over en koloni dronen må arbeide, og hva de ulike fugleartene tolererer.

Under registreringene langs Agderkysten i mai var det tydelig å se forskjellene i fuglenes reaksjoner. Storskarver og gråmåker så ut til å tolerere den lille flyveggenstanden som langsomt beveget seg over hodene på dem. Makrellternene var mer skeptiske, og flere ganger måtte tellinger avbrytes fordi fuglene lettet. Tjeld var absolutt skeptiske til det ukjente «flyvedyret», og kom i noen tilfeller stupende mot dronen. I slike tilfeller må dronen sendes høyere opp i lufta, og raskt tilbake til dronepiloten. Et par gråhegrer så også ut til å mislike dronens tilstedeværelse, og sirklet skrikende omkring. Også dette førte til at flyvingen måtte avbrytes.

To gråhegrer sirkler på god avstand fra dronen, men skriker og tilkjenner sin skepsis mot det ukjente "flyvedyret".

Foto: Rør Solheim

Bjørn Bysveens solide fóringsslass

Mange etterlyser oppskrift på hvordan fuglene kan føres uten at skjærer og duer stikker av sted med all maten. I Elverum har Bjørn Bysveen laget en solid fóringsslass som oppfyller slike krav. Her er hans bilder og beskrivelse av fórplassen. Denne kan du klare å lage selv.

Fotografier s. 20-21: Bjørn Bysveen.

Topplata er av laminert finérplate som tåler både vann og frost. Den har hengsler i bakkant og lås foran. Så jeg bare vipper opp foran når jeg gjør rent og fyller kassa med nøtter. Den øverste plata er også betydelig større enn selve kassa. Så plata stikker godt ut i alle kanter slik at det ikke kommer snø og regn inn i hullene i forkant av kassa.

Dette er de viktigste målene på fórplassen

Topplate: 175 X 75 cm
Fórkasse: 110 X 55 cm, høyde: 20 cm
Diameter på hull: 6 cm

Hullene er 6 cm i diameter. Det er akkurat så lite at skjærene ikke kommer inn gjennom dem. Flaggspetten kommer derimot inn.

Nøttene er alltid tørre inne i denne kassa. Under kassa har jeg

opphengskroker til meiseboller og til en åpen frøplate som henger nært oppunder kassa, slik at også de frøene holder seg mest mulig tørre da plata blir beskyttet av kassa. Jeg har satt opp netting rundt det hele med ordning hvor jeg kan åpne

Gråsisikene flokker seg gjerne på taket av fôringskassa når det ligger frø der.

foran for å fylle frø og meiseboller. Det kommer både grevling og mange skjærer som jeg vil holde ute. Nøttene inne i kassa er populære for ekorn, meiser og flaggspett. Jeg har 5-6 ekorn på besøk hver dag. Jeg har laget et rømningshull i bunnen i kassa fordi ekornene av og til sloss inne i den. Da kan en av dem enkelt stikke av ved behov. På toppen av fôringskassa legger jeg frø på tørre dager om vinteren slik at også dompapene får mat. De vil ikke under kassa og ta frøene der. Da har jeg også flokker med sisik og finker, samt duer. Jeg gir også litt nøtter til nøtteskriker for å føre flest mulige fuglearter.

Jeg er godt fornøyd slik jeg har laget denne fôringsplassen. Det viktigste med tanke på utformingen er at maten holder seg tørr. Jeg har mye spettmeis og andre meiser ut og inn hele dagen. Rundt hele kassa har jeg laget et rekkverk av 10 mm stenger i treverk som fuglene sitter på når de spiser, men de bruker det også som venteplass.

Jeg bruker over 26 000 kr på mat til fuglene hvert år. Jeg kjøper for det meste alt på Biltema for å spare mest mulig. Det er solsikkefrø uten skall, nøtter uten skall og meiseboller. En pose med 4 kg solsikkefrø uten skall holder i snitt 4 dager. Det går med 5 meiseboller i døgnet.

Taket er hengslet og kan bikkles opp når det skal fylles på frø. Frø ligger også tørt på brettet under den store fôringskassa.

Mange nye lappmeiser i Pasvik i sommer

Fotografier s. 24: Bjørn Frantzen.

I 2020 startet NIBIO Svanhøvd i Pasvik et langsiktig overvåkingsprosjekt av hullrugende fuglearter. Denne våren ble 752 småfuglkasser satt opp spredt over store deler

av Sør-Varanger kommune. Formålet er å følge de ulike hullrugernes bestandsutvikling og ungeproduksjon, i første omgang gjennom en 10-års periode. Mål-

artene som undersøkes spesielt, er kjøttmeis, blåmeis, granmeis og lappmeis, svarthvit fluesnapper og rødstjert.

I tillegg til disse småfuglkassene som er satt opp etter et bestemt mønster, er det også satt opp 136 andre fuglekasser (blant annet for kvinand og lappfiskand), slik at prosjektet totalt har 878 fuglekasser som sjekkes flere ganger i løpet av fuglenes hekketid. Dette krever deltagelse av mange feltmedarbeidere, og tidligere leder i Birdlife (den gang NOF) Bjørn Frantzen, er en av dem som står for oppfølging av fuglekassene.

Året 2023 ble et merkeår for lappmeis. I år hekket det nemlig lappmeis i så mange som 34 fuglekasser! Det er dobbelt så mange som året før, da lappmeis hekket i 17 av fuglekassene. I forhold til de to første årene, så er både 2022 og 2023 spesielle år. De to første årene var det ikke flere enn tre og fire lappmeishekkinger i fuglekassene.

Minst 170 lappmeisunger ble produsert i overvåkingskassene i år.

Lappmeisen er en fugleart med svært begrenset utbredelse i Norge. Pasvik er ett av de sikreste stedene hvor du kan treffe på denne spesielle meisen. Tidligere kunne du også finne lappmeis i østlige kommuner i Hedmark, som Trysil og Engerdal. Også i Alvdal var lappmeisen regelmessig å finne for rundt 40 år siden. Lappmeisen har blitt stadig vanskeligere å finne i disse delene av landet, og det er nå uvisst om arten fremdeles hekker i Hedmark.

Typiske skogsmeiser som granmeis, svartmeis, toppmeis og løvmeis har mange steder blitt merkbart sjeldnere å se i skoger i Sør-Norge. Årsaken til denne tilbakegangen er det ingen som kjenner, men noen har reist spørsmålet om vår utstrakte vinterføring av fugler kan være en del av forklaringen. Rik tilgang på solsikkefrø er spesielt gunstig for kjøttmeis, som kanskje kan fortrenge de andre, mindre skogsmeiseartene. Kanskje kan det påvirke lappmeisen også, men i Pasvik er ikke denne sammenhengen åpenbar. Folk er like ivrige til å mate fuglene om vinteren også i de nordlige delene av Norge, så kanskje er det helt andre årsaker som styrer lappmeisens økning eller tilbakegang enn kjøttmeisens tilstedeværelse.

Lappmeisens sjeldenhet i Norge gjør den til en yndet «målarb» for fuglekikkere som besøker Pasvik. Etter sommerens gode hekkesesong kan det se ut som at artens forekomst har fått godt tilsig av nye lappmeisrekrutter.

Foto: Roar Solheim.

Lappmeisen er lett å kjenne på den brune fargen.

Fotografier: Bjørn Frantzen.

Seks små lappmeisunger gaper etter mat. Reiret består av hår på et underlag av mose, og kan ligne et kjøttmeisreir. I reiret på bildet under har lappmeisen brukt musehår til å fore reirskåla med.

Foto: Bjørn Frantzen.

Kampanjepriser – Nikon kikkert

Nikon Prostaff P3

Nikon Prostaff P3 er en standard modell med god lysstyrke. Nikons nyeste og rimeligste takkantmodell er lett, vanntett, solid og hendig. Kikkerten har flott design og brukbar optikk som gir mye for pengene!

- Prostaff P3 8x30 – kr 1490 ~~kr 2099~~
- Prostaff P3 10x30 – kr 1790 ~~kr 2499~~
- Prostaff P3 8x42 – kr 1590 ~~kr 2199~~
- Prostaff P3 10x42 – kr 1890 ~~kr 2599~~

Med nebb og klør - Tor Åge Bringsværd

Fugler i myter, eventyr og folketro fra hele verden

Forfatteren tar leseren med til de sibirske sletter og Saharas sanddyner, til inuittenes igloer, navahoenes telt og kong Salomos palass, og viser oss hvordan vår fascinasjon for de flyvende skapningene er universell og tidløs.

Pris kr 393

Vi har alltid beundret og misunt fuglene. Drømmen om vinger har fulgt oss helt fra det første mennesket løftet blikket og så fugler sveve over tretoppene.

Monarch M7 - Stort synsfelt & god optikk

Monarch M7 er en lett og god kikkert i den øvre mellomprisklassen. M7 har et spesielt stort synsfelt og optiske egenskaper som gir et lys og fint bilde. Kikkerten er lett, vanntett og har god nærgrense på 2,5 m.

- Monarch 7 8x30 – kr 4190 ~~kr 5590~~
- Monarch 7 10x30 – kr 4290 ~~kr 5890~~
- Monarch 7 8x42 – kr 5290 ~~kr 6990~~
- Monarch 7 10x42 – kr 5490 ~~kr 7290~~

Det ville Norge - NYHET

En praktbok for hele familien! Naturen i Norge er helt spesiell. Ingen andre har et dyre- og planteliv som oss i Norden.

Mange av dyrene og plantene er blant verdens tøffeste, raskeste, smarteste og mest utholdende. De tåler kulde, varme, regn og snø. Bli med på en reise fra de høyeste fjelltoppene og de våte myrene til det dypeste havet og ned under gatene i byene.

Pris kr 393

Tekst av prisvinnende forfatter og journalist Ole Mathismoen. Vakre illustrasjoner av Esther van Hulsen.

Nikon Prostaff teleskop

Redusert pakkepris med stativ

Rimelige teleskop for fuglekikking, felt- og terrassebruk. Vanntett med skarpt bilde og høy synskomfort. Leveres i sett med teleskophus, okular og Manfrotto 290 stativ med Manfrotto 128 RC2 videohode. Alt til redusert pris. Vi har også alternativ med Manfrotto 290 karbonstativ til gunstig pris. Be om tilbud.

Prostaff 60mm
30x okular
Manfrottostativ
Nå kr 7690 | Prostaff 82mm
20-60x okular
Manfrottostativ
Nå kr 9290 |
|--|---|

Skogen – Om trær, folk og 25 000 andre arter

Det nordlige barskogbeltet ligger rundt kloden som et grønt skjerf. Norges skoger utgjør en flik av dette; et rikt økosystem og en vesentlig del av vår identitet. For skogen er myldrende og magisk, rik på arter og myter, og løper som en barnålgrønn renningstråd gjennom hele vår historieev.

Sverdrup-Thygeson byr på underholdende kunnskap om artenes intrikate samspill og skogens betydning. Pris kr 375

Uten fugler blir ikke livet det samme

Hvorfor forsvinner fuglene og hva kan vi gjøre for å hjelpe dem?

Hva skjer med fuglene i Norge? Hvorfor blir det færre og færre av dem, hvorfor har noen forsvunnet helt enkelte steder, mens andre har blitt vanligere?

Denne boka forteller om de store endringene som bare på noen få år har skjedd i fuglefaunaen.

Pris kr 375

Martin Eggens bok er allerede en bestselger med strålende kritikker!

DAG og TID – ”ein augeopnar som tilfører lesarane ny og høgst aktuell kunnskap om fuglar. Eggen er ein meisterleg faktaformidlar som klarar å gjere fagleg kompleks tematikk forståeleg og få oss til å sjå alvoret i situasjonen enda betre. Boka er ei nyansert, tankevekkjande og velskriven bok om ei viktig sak.”

Jeg er dyret - Fortellinger om norsk natur

NYHET

Jeg er dyret viser en perlerad av utrolige bilder av dyr i norsk natur. Spennvidden er stor og viser en fantastisk samling fra ikke bare landets, men verdens ledende fotografer. Bildene viser frem en natur vi står i fare for å miste.

Forfatter Ole Mathismoen skriver om hvordan tilstanden i naturen er nå og hva vi må gjøre for beholde artsmangfoldet vi har. Pris kr 437

Focus Junior 6x21

6x forstørrelse er lett å holde i ro. Stort synsfelt gjør ting lett å finne. Stort fokushjul er enkelt å bruke.

En rimelig kikkert til barn!

Fire ulike farger å velge mellom - kr 299

Plysfugler - meningsfulle og morsomme gaver til de små. Pr. stk kr 115, 3 stk for kr 310 kr!

Fôringssesongen står for døra

Vi er klare og har fylt opp butikken med mange forskjellige automater og typer fôr.

Frø- og kombiautomater

Automater i metall og hardplast med stor kapasitet. Både automater for én type fôr og automater med plass til ulike fôrsorter som solsikke, jordnøtter og meiseboller.

A - 2-delt til boller og nøtter/kjerner, 3kg. kr 299

B - Metall aut. m/luker til frø, kapasitet. 3kg. kr 369

C - 3-delt. Boller, frø og nøtter/kjerner. 4kg. kr 429

Automater m/beskyttelse

Rørautomater med gitter. Holder større fugler ute. Bunnplate med dreneringshull fanger opp fôrspill. To modeller: Med fin-gitter for nøtter og luker for frø (solsikke). Svartlakkert metall. 1,0 l. kapasitet.

Nøttautomat m/bur - kr 298

Frøautomat m/ luker og bur - kr 298

Fuglemat

Solsikkekjerner kr 295

6,0 kg bøtte

Solsikkekjerner kr 325

8,0 kg sekk

Peanøtter kr 65

1,0 kg pose

Jordnøtter kr 219

3,5 kg bøtte knuste/halve

Meiseboller kr 215

50 stk i bøtte

Frakt på fôr kan være dyrt. Sjekk gjerne med oss før kjøp.

En liten fuglehistorie

Sommeren 2022 var barnebarnet mitt og jeg på hytta på Hurum-halvøya. Dette er en gammel hytte, like ved fjorden og masse trær rett bak i skogen. Vi har mange forskjellige fugler i området, og som medlemmer av Birdlife, er vi alle veldig opptatt av alt som flyr rundt oss.

I fjor sommer skulle barnebarnet mitt og jeg ned på stranden og bade. Hun var 7 år, og ivrig etter å komme av sted. Plutselig kom hun løpende inn og fortalte om en liten fugl som lå ved hytteveggen. Vi tok på oss hansker og tok fuglen inn i hytta. Det var tydelig at den ikke klarte å bevege seg. Vi prøvde alt vi kunne, men fuglen bare ramlet om kull. Barnebarnet mitt fant en eske hvor vi kunne ha fuglen, hvor hun la gress og kvister m.m. Vi fant ut at det var en rødstrupeunge. Jeg bestemte meg for å ringe den lokale veterinæren, ikke minst av hensyn til mitt barnebarn. Der var det ikke svar å få, det var lite vi to kunne gjøre. Barnebarnet mitt gikk rundt med esken med fugleungen hele dagen, pratet med den og sang for den. Hun prøvde å finne litt mat til den, og gi den vann, men forgjeves. Det var vondt å se den nydelige lille fugleungen med de store, triste øynene som bare lå der, og vi kunne ikke gjøre noen ting. Sannsynligvis var det ene benet brukket. Dagen gikk, og sent om kvelden kom barnebarnet mitt gråtende inn. Lille Pjusk, som vi hadde døpt den, var død. Hun gråt og måtte ringe mamma og pappa.

Foto: Roar Solheim.

Døde fugler er mange ganger barns første møte med døden, og mange har nok som barn vært med på høytidelige begravelser av forulykkede fugler. (Bildet er fra annen hendelse enn denne historien; Red. anm.)

Så måtte vi begrave Lille Pjusk. Vi fant et egnet sted på tomten. Jeg laget et lite kors, og barnebarnet mitt plukket roseblader som vi strødde over stedet. Så sang vi Alle fugler små de er, mens tårene rant.

Dette var en ny erfaring for mitt barnebarn. Slik lærer hun at naturen kan være tøff, og det er mange dyr som ikke får hjelp når de er skadet. Derfor er det så viktig å ta vare på naturen og at vi mennesker gjør alt vi kan for dette. Uten naturen, intet liv.

*Med hilsen
Karin Fure.*

Naturopplevelser

Hvis du har hatt en opplevelse i naturen som du gjerne vil dele med andre fuglevenner, så kan du sende den hit. Fugler, pattedyr, insekter eller hendelser som har gjort et inntrykk på deg, hører vi gjerne om.

Fuglevennen tar i mot tekst, bilder og tegninger.

Et trist syn

Foto: Magni Rimolsrønning.

I begynnelsen av september fikk jeg et trist og uvanlig syn på en strandtur i Trondheim. Jeg så en ærfugl som svømte litt rart og virket tynn. Jeg tok frem kamera og knipset noen bilder og skjønnte raskt hvorfor. Hele bakhodet og nakken var et eneste kjottår. Håper den slipper å lide for lenge og ikke minst at det ikke er noe smittsomt.

Magni Rimolsrønning

Denne må ha blitt angrepet av noe som har forsøkt å spise den, og denne fuglen er nok dessverre dødsdømt. Ikke godt å vite hva som kan ha forsøkt å ta den. Mink, store måker, forskjellige rovugler - mulighetene er mange.

Red. anm.

Vandrefalkenes matoverlevering

I april 2023 fulgte jeg jevnlig et vandrefalkpar ved et reir i Vestfold. Jeg holdt meg ca. 100 m fra reiret uten å kunne se det direkte. Hunnen ble ringmerket i Halland, Sverige i 2013. Hun har brukt det samme reir i flere år og har fått fram 2-3 unger årlig. Hun er større enn hannen, men det at hun har mistet del av en stjertfjær gjør at hun kan gjenkjennes på fluktbilder.

Hannen satt i 1–2 timer på et par faste plasser med utsikt til reiret, avbrutt av jaktturet. Svært sjelden gjorde han utfall mot fugler direkte fra disse plassene. Han ga ofte lyd fra seg når han satt ved reiret og når han nærmet seg med fangst. Hunnen var fra 2. uke i april knapt å se, og lå nok på reiret.

Hannen kom regelmessig med jaktbytte som oftest ble levert til hunnen direkte i reiret, men en sjelden gang ble byttet overbrakt i luften som vist på bildene. De viser hvordan han overførte byttet fra klør til nebb, hun svingte seg så opp, grep det med klørne og fløy til reiret med det.

Nils Jakob Brantaset

Fotografier: Nils Jakob Brantaset.

En uvanlig hverdagsopplevelse

Fotografier: Liv Hilmarsen.

Jeg kom kjørende i bil den 30. august, og hadde det egentlig litt travelt med å komme meg ut i skogen for å se om tyttebæra var moden. Bøtte og bærplukker lå i baksetet. Heldigvis lå kikkert og kamera på passasjer-setet ved siden av meg; de er fast følge! Langs bygdeveiene i Tolga er det gjerne såpass rolig i trafikken at en ihuga fugletitter rekker å følge med litt i omgivelsene underveis, om en kjører med lav fart. Hvilket jeg gjør, ofte. Så også denne gangen – heldigvis!

På en ledning langs veien fikk jeg øye på en halvstor fugl, og dro ganske fort kjensel på den. Det måtte jo være en gjøk! På denne tida av sommeren, sist i august, skjønnte jeg også at det kunne være en ung gjøk av året, siden de voksne jo gjerne har forlatt vårt område så sent på sommeren.

Antagelsen stemte. På denne ledningen, kloss inntil bilveien, i kanten av store jorder, satt altså en ungfugl av gjøk og lot seg ikke affisere av en bil som stanset nedunder. Den var konsentrert om sitt. Jeg fikk følge hele forløpet, hvordan en gjøkunge skaffer seg

mat på egenhånd. Kanskje var det for aller første gang? Eller var den allerede for viderekommen å regne?

Gjøken var intenst opptatt av noe på bakken. Plutselig stupte den ned i villniset i veigrøfta, rotet litt omkring blant vekstene der nede, og kom ganske straks opp igjen med en gedigen larve i nebbet. Den gjorde flere slike utfall ned i grøftevegetasjonen, og nesten alltid med vellykket fangst - en skikkelig stor larve som øyeblikkelig ble fortært med stor glupskhet. Bilder viser etterpå at det var larver av mauresvermer, en av tusmørkesvermerne, den forsynte seg med. En videosnutt jeg fikk tatt, viser en litt eiendommelig teknikk gjøken hadde under måltidet. Den brukte kun nebbet, aldri klørne. Med nebbet holdt den larven i den ene enden, ristet resolutt, byttet ende å holde i, ristet litt til, hvorpå det faktisk så ut som den «skrellet» larven før den slukte den hel på et blunk. Nesten litt grotesk å se på, men det er vel slik det er. Naturen kan ofte virke nokså rå på oss mennesker.

Litt lenger bort på ledningen fløy en liten, tander fugl til og fra, satt i ro i korte øyeblikk og fulgte intenst med, tydelig engstelig og på vakt. Ei heipiplerke - sannsynligvis en «mor eller far» som fikk et annet egg lagt i reiret sitt denne sommeren, og dermed denne kjempestore annerledesungen å hanskes med. Så har de altså greid å føre den opp til å bli både sterk og sjølstendig nå mot høst og trekktid. Pliktoppfyllende til det siste; gjøkungen vil nok greie seg sjøl nå.

Og jeg, som ihuga fugletitter gjennom mange år, setter stor pris på å ha fått denne opplevelsen på nært hold i ro og mak, uten å forstyrre det som foregikk. Gjøkungen fortsatte sitt matsøk videre bortover ledningen, med dykk ned i vegetasjonen i veigrøfta.

Det hører også med til historien at samme ettermiddag ble det foretatt kantslått langs veien der, så da får vi tro at gjøkungen har funnet fram til ny uteservering et annet sted. Så kan vi også unne heipiplerka eget avkom i reiret neste sommer!

Liv Hilmarsen, Tolga

Pasvik ble lappuglestedet i 2023

Siden 2009 har Hedmark vært det sentrale lappuglefyfylket i Norge, med 120 hekkefunn som høyeste antall registrert i 2017. Tidligere var det Pasvikdalen som var stedet der norske fuglefolk hadde håp om å kunne treffe på denne store og imponerende barskogsugla. I 2012 ble det satt opp 20 hekkeplattformer i Pasvik beregnet på lappugler. De ble laget etter samme mønster som i Hedmark. Til tross for Pasviks ry som lappugleområde har det aldri tidligere blitt funnet mer enn ett lappuglepar i én hekkesesong i dalføret, senest i 2015. I år ble det annerledes. Den 9. juni oppdaget Trine Danielsen Beddari at det lå ei lappugle på en av plattformene. Da reiret ble undersøkt 13. juni viste det seg at ugla ruget på kun ett egg, men den 28. juni var det tre egg i reiret. Lappuglene hadde med andre ord startet eggleggingen mellom 9. og 13. juni.

De øvrige 19 plattformene ble også sjekket og ettersatt i slutten av juni. Overraskelsen var stor da det viste seg at det hadde hekket lappugle på tre andre plattinger også. En av plattformene hadde falt ned, og ble satt opp igjen. I slutten av mai fant Runa Gulliksen restene av ei lappugle under et fjellvåkreir. Ugla ble sannsynligvis tatt av en hønsehauk, og kanskje var det hannen fra denne hekkeplassen som fant seg en ny hunn og startet den sene hekkingen etter 9. juni. I dette reiret ble tre unger og hunnfuglen ringmerket så sent som i begynnelsen av august. Til sammen ble fire hunnfugler og åtte unger av lappugle ringmerket i Pasvik sommeren 2023. I tillegg ble enda en unge observert på en sjettem hekkeplass!

Foto: Roar Solheim

En stor lappugleunge ved siden av en av lappugleplattningene. Ingen flere ble funnet her.

Den største overraskelsen var at det nær en av plattformene satt fire store lappugleunger sammen oppe i ei furu! Her må foreldrefuglene ha funnet gode museforekomster. Det ble også funnet flere kull med utflyoyne haukugleunger i Pasvik i slutten av juni, og varslende fjellvåk

viste at også disse musespiserne hadde reir med unger.

Totalt ble det funnet seks hekkinger av lappugle i Pasvik i år. Dette er en solid rekord for denne østlige utposten av Norge!

Lappugla på plattformen 9. juni, trolig før hun la det første egget.

Runa Gulliksen og Espen Tanglien ved to av lappugleungene i et firerkull.

Foto: Trine Danielsen Beddari

Foto: Roar Solheim

Kan tårnugla komme til å hekke i Norge?

Foto: Klaus Dichmann.

Alle tårnugler i Danmark hekker i kasser som er hengt opp inne i låver og uthus. Noen steder bruker uglene et gammelt, glassløst vindu til å komme inn, andre ganger (som på den grønne veggen under) flyr uglene bare inn gjennom et hull i veggen.

Foto: Ronr Solheim.

Tårnugla hører til blant sjeldne, men regelmessige gjester i den norske fuglefaunaen. Også i Sverige er den en tilfeldig gjest, selv om arten har hekket på øya Gotland i Østersjøen. I de senere årene har flere fugler blitt hørt med parringsspill og roping på øya, men hekkinger er ikke registrert. I Danmark er derimot tårnugla en fast hekkeart, med opp mot 500 eller flere par. Men tallene har variert kraftig.

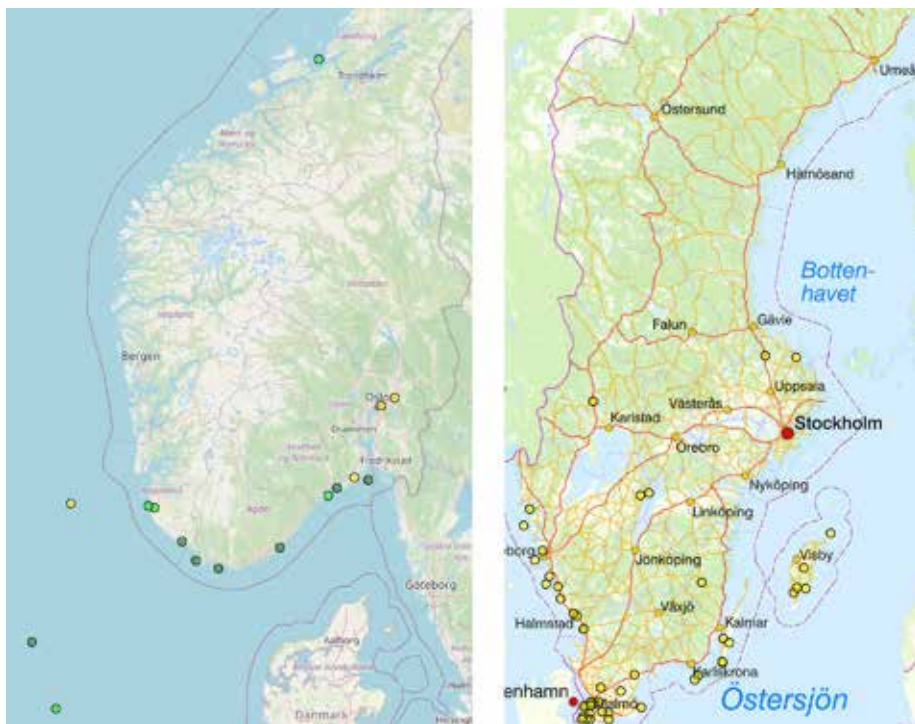
I 1998 var det kjent 38 hekkende tårnuglepar i Danmark. De neste ti årene steg antallet jevnt, til det i 2009 var kjent hele 492 par. Vinteren 2009-2010 ble imidlertid kald og snørik. Dette gikk hardt ut over tårnuglebestanden, og et stort antall ugler sultet i hjel. I 2010 ble det bare registrert 52 par tårnugler i Danmark, en nedgang fra året før på nesten 90%!

Det er Danmarks uglespesialist Klaus Dichmann som har samlet inn opplysningene om landets tårnuglebestand. Han er koordinator for å følge artens utvikling i vårt sydlige naboland. Han har selv satt ut en rekke hekk-kasser for tårnugler, som han følger opp hvert år. Uglenes hekkesuksess blir registrert, og tårnugleungene ringmerkes. Fuglevennen fulgte med ham i juli mens han ringmerket to kull med tårnugleunger.

En stor tårnugleunge har fått ring på venstre bein, og er klar til å settes tilbake i redekassa.

Foto: Roar Solheim.

Funn av tårnugler i Norge og Sverige i perioden 2000—2023, i følge opplysninger som er rapportert til Artdatabankens nettsider. Tårnuglene dukker tydeligvis opp i de sydligste delene av Sverige. I Norge blir de for det meste funnet nær kysten av Sør-Norge.

Tårnuglas utbredelse i Danmark i årene 2014—17, i henhold til Dansk Ornitologiske Forenings Atlas-prosjekt. Tårnugla har tydelig en hovedutbredelse i de sydvestre delene av Danmark, og langs den vestre halvdel av Jylland helt opp mot Hirtshals.

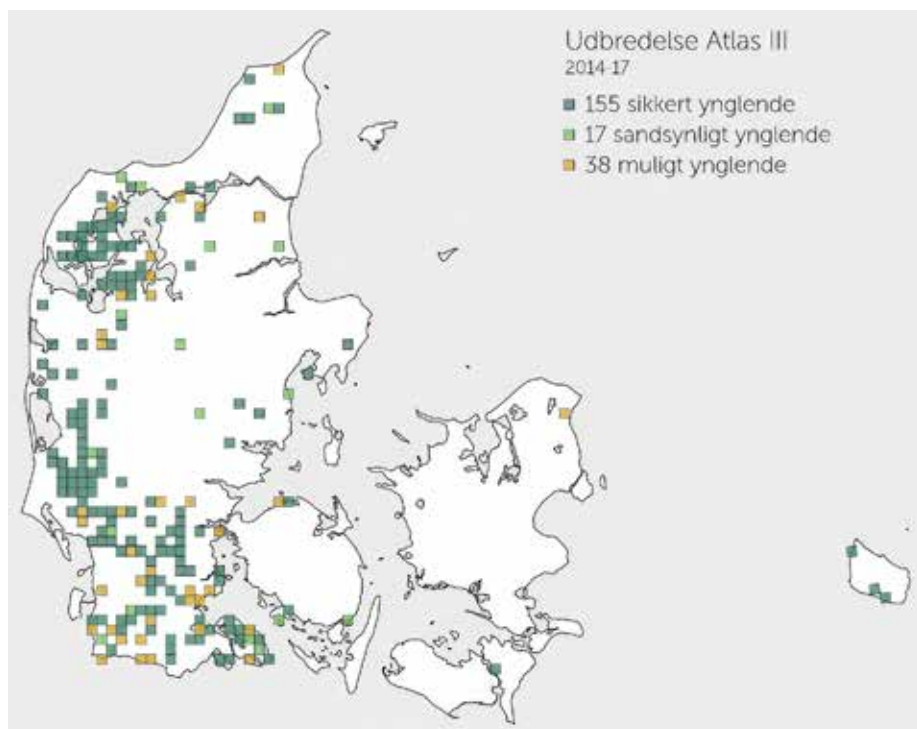

Foto: Klaus Diekmann.

Foto: Roar Solheim.

Er det unger i denne kassa, mon tro? Klaus ser etter tårnugleunger.

Foto: Klaus Diekmann.

Tårnugla jakter mus på samme måte som jordugle og hornugle. Den flyr lavt over enger og åpent landskap for å lytte etter smågnagere. Fra lufta stuper den ned på mus som avslører seg med bevegelse. Tårnugla ser ut til å være mer spesialisert på musejakt enn de to andre langvingede uglene. Det er kanskje dette som gjør den mer sårbar for harde vintre med snø og kulde. Også mange jordugler og hornugler blir enkelte vintre funnet døde i Norge, men de kan også klare å overleve i et snørikt landskap. Kanskje har de bedre evne til å jakte fugler enn den mer sydlige tårnugla?

Foto: Roar Solheim.

Ringmerking av tårnugleunger med et interessert publikum til stede.

Selv om det ikke er mange observasjoner av tårnugler i Norge, blir det sett noen fugler med få års mellomrom. Som regel er dette ungfugler som legger ut på langvandring om høsten. De kan da dukke opp i Norge i løpet av vinteren. Ofte blir det sett 2-3 individer i løpet av noen måneder. Dette tyder på at tårnuglene dukker opp som resultat av at det er flere fugler i bevegelse. Den 26. januar 2021 ble en død tårnugle funnet i en låve i Lillestrøm kommune. Samme vinter ble også en annen tårnugle funnet død i Norge. Dette var en ungfugl som ble ringmerket i Nederland. Det viser at tårnugler i Norge kan komme fra lenger unna enn Danmark.

Over: tårnugla som ble funnet død i Lillestrøm 26. januar 2021.

Økningen i den danske bestanden av tårnugler har sannsynligvis sammenheng med endret klima og mildere vintre. Hvis denne utviklingen fortsetter, kan vi kanskje oppleve å få flere besøk av tårnugler i Norge. Kanskje kan arten til og med forsøke seg som hekkefugl også her i landet? I så fall er kanskje Lista og Jæren de mest aktuelle stedene hvor tårnuglene kan finne på å gjøre hekkeforsøk.

Under: Klaus Dichmann hjelper til slik at en av de yngre tilskuerne får holde en av tårnugleungene. Kanskje kan det inspirere til neste generasjon ugleforskere?

Store tårnugleunger i en av kassene.

Fotografier s. 35: Roar Solheim.

BirdLife Norges aktivitetskalender november og desember 2023

Hvorfor og hvordan ble det så mange spurvefuglarter? Jon Fjeldså besøker BirdLife Oslo og Akershus tirsdag 14. november for å kåsere om temaet. En syngende hann av rosenfink er avbildet, og får stå som representant for de tallrike spurvefuglene. Denne arten er også en av flere du får høre om på medlemsmøtet i BirdLife Nittedal lokallag torsdag 9. november. Foto: Jan Erik Røer.

Foreningslivet i BirdLife Norge er som vanlig rikt når mørke høst- og førjulskvelder melder sin ankomst. Det er mange medlemsmøter i programmet denne gang, men du finner også et pent antall spennende turer. Som vanlig bør du følge med på vår nettbaserte kalender for oppdatert informasjon: birdlife.no/organisasjonen/kalender/

ØSTFOLD

Tirsdag 7. november

18.30–20.30: BirdLife Moss og omegn lokallag har møte på Hoppert skole, Jeløy.

Tirsdag 21. november

18.00–21.00: BirdLife Halden lokallag med møte. Kjell Hagen forteller om

ugler i Østfold og Østerdalen. Sted for møtet blir annonsert på www.birdlife.no/organisasjonen/fylkesavdelinger/ostfold/

Tirsdag 5. desember

18.30–20.30: BirdLife Moss og omegn lokallag har førjulsmøte på Hoppert skole, Jeløy. Julestemning med kaker, kaffe og bildefremvisning.

Torsdag 7. desember

18.30–21.00: BirdLife Østfolds tradisjonsrike førjulsmøte i Dunkejongården i Gamlebyen.

OSLO OG AKERSHUS

Onsdag 1., 8. og 15. november

18.30–20.45: Kurs BirdLife Oslo og

Akershus. Kikk og bruk – bli en bedre fuglekikker. Skikk og bruk er viktig for å lykkes i selskapslivet, men du må også kunne noen knep hvis du skal lykkes når du er på fugletur! Påmelding via nettsiden (se lenken). Priser: ord. pris kr 1600; medlemmer kr 1300; medlemmer med TD-abonnet kr 1150. Fremmøte: Ørneredet, Tvetenveien 152 A (Tveita), Oslo. Kursleder: Bjørn Olav Tveit.

oa.birdlife.no/aktiviteter/1316

Lørdag 4. november

08.00–14.00: Tur BirdLife Asker og Bærum lokallag. Bli kjent med høstens sjøfugler i ytre Asker. Vi reiser ned kysten av Asker og stopper på strategiske steder for å se hva som skjuler seg ute på fjorden, langs strendene og i buskene langs kysten. Fremmøte:

Deltakere på turen langs Mjøsa og Vorma høsten 2022. Samme tur arrangeres i høst, du har muligheten til å bli med søndag 19. november. Foto: Knut Eie.

Holmenskjæret. Turleder: Bjørn Olav Tveit.

oa.birdlife.no/aktiviteter/1323

Torsdag 9. november

18.30–21.00: Medlemsmøte BirdLife Nittedal lokallag. *Éric Roualet, Erik Kongskog og Tor Skjetne: Lokale arter presenteres i lyd og bilder.* Nittedal kommune har mange spennende arter å by på og det er betydelig dynamikk i bildet. Vi omtaler blant andre rosenfink, myrsanger, tornskate, varsler, dverglo, tårnfalk, lerkfalk, kongeørn, hønsehauk og trane. Fremmøte: Flammen kulturverk, Lillesalen.

oa.birdlife.no/aktiviteter/1330

Lørdag 11. november

10.00–14.00. Tur BirdLife Asker og Bærum lokallag. *Skogens vinterfugler og -lyder.* Vi går fra Steinsskogen gravlund og innover mot Muren. Målet med turen er spesielt å lære deltakerne lydene til de vanligste artene i høst/vinterskogen. Fremmøte: P-plassen på Steinsskogen gravlund i Bærum. Turledere: Knut Arne Nygård, Knut Eie.

oa.birdlife.no/aktiviteter/1324

Tirsdag 14. november

18.30–21.00: Medlemsmøte BirdLife Oslo og Akershus. *Jon Fjeldså: Hvorfor*

og hvordan ble det så mange arter av spurvefugler? Etter 40 år med feltarbeid over hele verden kastet Fjeldså seg, sammen med andre, over å utrede stamtreet for verdens mer enn 6000 arter av spurvefugler. Det vendte opp ned på tradisjonelle tolkninger av gruppens alder, opprinnelse og klassifikasjon. Fremmøte: Ørneredet, Tvetenveien 152 A (Tveita), Oslo.

oa.birdlife.no/aktiviteter/1331

Søndag 19. november

09.00–15.00: Tur BirdLife Oslo og Akershus. *Mjøsa og Vorma.* Visste du at 1/6 av Mjøsa ligger i Akershus? Og at den delen sjelden fryser til? På denne turen som starter i Feiring, helt nord i Akershus, leter vi etter lommer, dykkere, ender og annet som måtte være til stede. Fremmøte: Coop i Feiring Turleder: Knut Eie.

oa.birdlife.no/aktiviteter/1325

Torsdag 23. november

18.00–23.00. BirdLife Oslo og Akershus. *Pizzakveld.* Fremmøte: Peppes Pizza, Nydalsveien 36, like ved Nydalen T-bane. Ansvarlig: Håkan Billing.

oa.birdlife.no/aktiviteter/1317

Tirsdag 12. desember

18.30–21.00: Medlemsmøte BirdLife

Oslo og Akershus. Styret i BirdLife OA: *Fugleåret 2023.* Julemøte. Som vanlig blir det konkurranser og annen moro. Fugleåret 2023 blir oppsummert med høydepunkter og viktige vernesaker. Styret i BirdLife OA har valgt hva som skal være «Årets tema 2024», og presenterer dette på møtet for diskusjon. Det er ingen påmelding, og møtet er kostnadsfritt. Fremmøte: Ørneredet, Tvetenveien 152 A (Tveita), Oslo.

oa.birdlife.no/aktiviteter/1332

Torsdag 28. desember

10.00–15.00: Tur BirdLife Oslo og Akershus. *Romjulsfugler.* I den mørke årstiden er det ofte stille i skogen. Men i Maridalen er det alltid noe å se, som ulike meisearter på nært hold og med stor sannsynlighet også spetter, nøtteskrike og andre arter. Fremmøte: P-plassen ved Låkeberget. Turleder: Håkan Billing.

oa.birdlife.no/aktiviteter/1326

HEDMARK

Onsdag 8. november

18.30–21.00: BirdLife Elverum lokallag: *Invasjonsfugler!* Invasjonsfugler – hvem og hvorfor? Professor *Svein Dale* forteller om arter som dukker opp i

store antall og blir borte igjen – slik som haukugle, konglebit, korsnebb og sidensvans. Sted: NRKs gamle lokaler, nå Kirken, Prestegårdsveien 2, Elverum.

Torsdag 23. november

18.30–20.30: Møte BirdLife Hamar lokallag. *Anne Gri Henriksen: Bakkehekkende fugler i kulturlandskapet, med hovedvekt på vipe.* Sted: Kåtorp bo- og aktivitetssenter, gamlebygningen med adresse Kåtorpgrenda 31. Kjør Kappveien 800 meter nordover fra «Haug's bilsenter» = Mobile Hamar/ Rema 1000.

Onsdag 6. desember

18.30–20.30: BirdLife Elverum lokallag: *Ugle-eventyr på film* ved *Steinar Kråbøl.* Sted: NRKs gamle lokaler, nå Kirken, Prestegårdsveien 2, Elverum.

Torsdag 14. desember

18.30–20.30: Møte BirdLife Hamar lokallag. *Even Dehli: Låvesvalene i Gran kommune 2004–2022.* Sted: Kåtorp bo- og aktivitetssenter, gamlebygningen adresse Kåtorpgrenda 31.

OPPLAND

Lørdag 4. november

09.00–14.00: BirdLife Sør-Gudbrandsdal lokallag med tur til *Øvstdalsfossen* med bålkos m.m. Adresse: Mesnaelva 216. Hyttebesøk hos Ulf Raino Hansen. Vi ser etter seine «etterslengere» og meisetog. Bålpanna tenes. Kjør inn på Sjøsetervegen fra Nordsetervegen, kjør Sjøsetervegen i 2 km, parkering høyre hånd.

Onsdag 15. november

18.00–21.00: Naturaften BirdLife Gjøvik, Land og Toten lokallag. *Tor Arve Kristoffersen* viser noen av naturfilmene sine. Foredrag med *Rolf Jørn Karlsen.* Sted: Bjørnsveen skole, Kronprins Olavs veg 35, Gjøvik.

Torsdag 23. november

19.00–22.00: Kåseri i regi av BirdLife Valdres lokallag: *Tomas Aarvak* kåserer om *snøugle, dverggås og andre drømmearter, samt BirdLife Norge sitt brede vernearbeid.* Sted: Valdres Folke-museum, Fagernes (festsalen). Enkel bevertning, loddsalg.

Lørdag-søndag 16.–17. desember

BirdLife Valdres lokallag med *vannfugl-*

Gi medlemskap i gave!

Hvorfor ikke gi et medlemskap i BirdLife Norge som gave til jul eller en bursdag? Det blir stadig mer populært å gi medlemskap som gave, og spesielt før jul er det mange som benytter seg av denne muligheten. Det vanligste er å gi gavemedlemskap med ett eller flere av våre tidsskrifter.

Dersom dette er aktuelt for deg, så går du inn på vår nettside *birdlife.no* og trykker på *Bli medlem* oppe til høyre. Eller så scanner du QR-koden til høyre her. Husk å krysse av for gave eller annen faktura-adresse når du legger inn informasjon. Takk for din støtte!

telling. Det har i mer enn 30 år vært telt fugler i åpent vann i hele Oppland. Det tas sikte på å telle langs alle åpne vassdrag i Valdres denne helga. Kontaktperson: Rune Rødningen (997 99 800). Observasjoner sendes til Ørrin (*orrin.valdres@gmail.com*) eller Jon Opheim (*jnopheim@gmail.com / 905 03 706*).

BUSKERUD

Onsdag 8. november

18.30: BirdLife Øvre Eiker og omegn lokallag har møte i Haug menighetssenter. Det blir foredrag av *Jostein Myre*, som snakker om *Fugler jeg har møtt.*

Onsdag 13. desember

18.30: BirdLife Øvre Eiker og omegn lokallag har møte i Haug menighetssenter. Det blir foredrag om *Årets Fugl tårnseiler* av *Simon Rye.*

Følg med på <http://nofeiker.blogspot.com/p/dette-skjer.html> for oppdatert informasjon.

VESTFOLD

Søndag 5. november

09.00: BirdLife Vestfold arrangerer tur til *Moutmarka* på *Tjøme.* Oppmøte: bensinstasjonen i Tjøme sentrum.

Torsdag 7. desember

18.00: BirdLife Vestfold har medlemskveld på Holmen, Besøks-senter

våtmark Ilene, i Tønsberg. Her får du julegrøt. Ta med egne bilder på en stick. Maks 20 bilder pr. person.

AUST-AGDER

Fredag 24. november

18.30–23.00: BirdLife Aust-Agder med *julemøte* på Grimstad vertshus. Tradisjonen tro arrangerer vi julemøte med julebuffet, utlodning og underholdning. Informasjon om påmelding kommer.

ROGALAND

Torsdag 2. november

18.30–20.30: BirdLife Dalane lokallag har medlemsmøte. *Ranveig Marie Nesse* holder foredrag om *årets safari i Kenya.*

Lørdag 4. november

BirdLife Haugaland lokallag har *jubileumsfest* – det er 50 år å feire! Detaljer om festen kommer seinere.

Mandag 13. november

19.00–21.00: BirdLife Stavanger og omegn lokallag har medlemsmøte på Mostun. *Jonas Langbråten* snakker om *ringmerking og trekkfuglovervåkning ved Lista fuglestasjon.*

Onsdag 15. november

19.00–21.00: BirdLife Haugaland lokallag har medlemsmøte på Gamle Slaktheuset i Haugesund. Tema er *fuglematingskurs og fugler i hagen.*

Onsdag 6. desember

19.00–21.00: BirdLife Haugaland lokallag har medlemsmøte på Gamle Slaktehuset i Haugesund. Det blir *julemøte med fuglequiz*.

Torsdag 7. desember

18.30–20.30: BirdLife Dalane lokallag har medlemsmøte. *Julemøte med grøt. Sveinung Hobberstad snakker om med kikkert og kamera til Det hellige land.*

Mandag 11. desember

19.00–21.00: BirdLife Stavanger og omegn lokallag har medlemsmøte på Mostun. *Medlemmenes aften – ta med egne bilder.*

HORDALAND

Lørdag 4. november

BirdLife Bergen lokallag med tur til *gamle Sund kommune*. Vi oppsøker bukter og strømmer for å se etter sjøfugler, samt at vi ser innom fôringsplasser for å se etter småfugler. Nærmere informasjon om tid og sted for oppmøte kommer senest 14 dager før turen.

Tirsdag 14. november

18.00–20.00: BirdLife Hardanger lokallag med foredragskveld. *Helge Søgnebotten vil holde et foredrag med flotte bilder fra et besøk i Øst-Finnmark i sommer*. Sted: Odda Frivilligsentral, Røldalsvegen 56, 5750 Odda.

19.00–21.00: BirdLife Bergen lokallag med foredragskveld. *Kristian Henriksen har i over 10 år drevet med ringmerking av rovfugler, samt at han driver motakssenter for rovfugler*. I løpet av disse årene har han tatt både bilder og film, og han vil nå dele med oss noe av det han har opplevd.

Onsdag 15. november

19.00–21.30: BirdLife Sunnhordland lokallag med foredragskveld. *Laila Helland Folgerø kjem og held foredrag for oss denne kvelden*. Ho er opprinnelig frå Fitjar, men er no lokallagsstyreleiar for BirdLife på Haugalandet. Lokala er plassert i gamle Stord opplæringscenter, no Stord vidaregåande skule, Ringvegen 24, 5412 Stord.

Lørdag 9. desember

08.00–16.00: BirdLife Bergen lokallag med tradisjonsrik tur til *Nord-Hordaland*

Torsdag 23. november blir det foredrag om vipa i BirdLife Hamar lokallag! Foto: Arnt Kvinnesland.

for å lete etter fugler. Nærmere informasjon om tid og sted for oppmøte kommer senest 14 dager før turen. Sted: Åsane terminal, Hesthaugvegen 11, 5119 Bergen.

Tirsdag 12. desember

18.00–20.00: BirdLife Hardanger lokallag arrangerer *julemøte* med servering av veitlegrøt. Medlemmer oppfordres til å ta med egne bilder, maks. 20 bilder pr. person. Sted: Odda Frivilligsentral, Røldalsvegen 56, 5750 Odda.

19.00–21.00: BirdLife Bergen lokallag med foredragskveld. Tradisjonen tro så avslutter vi året med *Bjarnesjøvv*. En gjennomgang av hva lokallaget har gjennomført av turer i løpet av året, samt om det har vært minneverdige fugler som har gjestet oss. Sted: Thor-møhlens gate 53A, Bergen.

MØRE OG ROMSDAL

Torsdag 23. november

19.00: BirdLife Møre og Romsdal inviterer til medlemsmøte på Frei. *Ola Ragnar Gjora vil holde et innlegg om sårbare fugler på Ytre Nordmøre*. Ellers blir det fugleprat basert på deltakeres interesseområder. Kontaktperson: Olbjørn Kvernberg (913 70 899). Oppmøte: Frei Grendahus, Rastarkalvvegen 73, Frei (avkjøring fra rv. 70 ved Stormyra).

TRØNDELAG

Det blir tur med Dagturgruppa til BirdLife Trondheim lokallag hver uke med start i Trondheim. Normalt møtes man på avtalt sted kl. 07.30 på onsdager. Mandag kveld gir vi beskjed via e-post om hvor turen går, og vi publiserer også ukas tur i den nettbaserte aktivitetskalenderen. Meld deg på til Håkon Lasse Leira (e-post: hlleira@icloud.com).

Medlemsmøter med foredrag avholdes normalt i november, februar (årsmøte), mars og april i Suhmhuset i Trondheim. Falkeklubben, for medlemmer mellom 8 og 17 år med familie, har arrangement som ligger i aktivitetskalenderen.

Torsdag 16. november

18.30–20.30: Medlemsmøte BirdLife Trondheim lokallag. Sted: Suhmhuset, Elvegata 6 i Midtbyen, Trondheim. Mer informasjon kommer senere.

TROMS

Tirsdag 14. november

19.00–21.00: BirdLife Tromsø lokallag med medlemskveld på Tromsø Museum.

Tirsdag 5. desember

19.00–22.00: BirdLife Tromsø lokallag og NNBF har *julemøte* på Tromsø Museum.

PRIORITY

Avsender
Birdlife Norge
Sandgata 30 B
7012 Trondheim

